

en opvolgen van de vooruitgang op de interventiegebonden variabelen.

FILIP CAMMAERT EN PAUL PONSAAERS

ONVEILIGHEIDSBELEVING METEN: NIEUWE INSTRUMENTEN

Minder is meer. Politici en beleidsmakers drukken graag *de* onveiligheidsbeleving uit in één enkel percentage, zoals het percentage mensen dat zich 's avonds onveilig voelt op straat. Dit doet echter geen recht aan de complexiteit van het fenomeen. Een dergelijk percentage fungeert meer als politiek symbool dan als uitdrukking van een onderliggend construct. Met dit enkele percentage, vaak gebaseerd op slechts één vraag, krijgen we nauwelijks inzicht in de onderliggende mechanismen, processen en beïnvloedende factoren van onveiligheidsbeleving. Minder is in dat geval niet meer, maar gewoon bijna niets. Mijn onderzoek naar de conceptualisering ('wat is het') en operationalisering ('hoe meet je het') van het concept onveiligheidsbeleving behandelt uitgebreid de problemen die er zijn met de huidige meting van onveiligheidsbeleving (Vanderveen, 2006). Uit evaluatie van de vele studies die gedaan zijn op dit gebied en secundaire analyses van enkele representatieve databestanden blijkt dat de meting van onveiligheidsbeleving verbetering behoeft. In het proefschrift worden veel voorbeelden gegeven van hoe het *niet* moet en beschreven waarom niet. Ook wordt ingegaan op de vraag hoe het dan *wel* moet. In dit stuk zullen de nieuwe meetinstrumenten die zijn ontwikkeld om onveiligheidsbeleving te meten geïntroduceerd worden. Waarom er *meerdere* meetinstrumenten nodig zijn, en niet slechts één, kan de parabel over de zes blinde mannen en een olifant verduidelijken.

Onveiligheidsbeleving is als een olifant

In een bekende parabel ontmoeten zes blinde mannen een olifant. Ieder van hen betast een ander deel van dezelfde olifant waardoor ze tot geheel andere conclusies komen over hoe een olifant er uit ziet en wat een olifant is. De ene man voelt de staart en vindt dat een olifant op een stuk touw lijkt, een andere voelt de poot en is

overtuigd dat de olifant als een boomstam is en weer een andere denkt dat de olifant zoals een speer is; hij heeft de slagrand te pakken. Het oor is als een waaier, de zijkant van het lijf als een muur, de slurf als een slang. De clou is natuurlijk dat ze allemaal gelijk hebben, in ieder geval een beetje. Maar eigenlijk hebben ze ook allezes ongelijk: de olifant is meer dan de verschillende delen apart en meer dan de verschillende delen samen opgeteld. Zo is het ook met onveiligheidsbeleving. In de meer recente literatuur wordt zowel de multidimensionaliteit en - interpreteerbaarheid van onveiligheidsbeleving als de complexiteit van het meten van onveiligheidsbeleving ruimschoots onderkend en geïllustreerd (zie bijvoorbeeld Elchardus, de Groof & Smits, 2005; De Groof, 2006; Pauwels & Pleysier, 2003, 2005; Pleysier, Vervaeke & Goethals, 2004; Sutton & Farrall, 2005; De Wree, Vander Beken & Ponsaers, 2006). De conceptuele analyse en de meetinstrumenten waarvan in Vanderveen (2006) verslag wordt gedaan, doen recht aan die multidimensionaliteit en complexiteit.

Analoog aan de blinde mannen en de olifant willen politici, beleidsmakers en onderzoekers onveiligheidsbeleving vatten en uitdrukken, vaak in cijfers. Hiervoor zijn nieuwe meetinstrumenten ontwikkeld, die voortvloeien uit twee verschillende strategieën: de eerste strategie bouwt verder op indicatoren die traditioneel (veel) gebruikt worden. In deze strategie staan de continuering en verbetering van deze indicatoren centraal. De tweede strategie is drastischer en maakt korte metten met de traditionele indicatoren: centraal staat een nieuwe start. Door vanaf nul te beginnen wordt vanuit een conceptueel kader toegewerkt naar mogelijke operationaliseringen. De meetinstrumenten die ontwikkeld zijn op basis van de eerste strategie (voortbouwend op de traditioneel gebruikte indicatoren) meten elk slechts een enkel aspect van onveiligheidsbeleving; analoog aan de blinde mannen die elk slechts een *deel* van de olifant betastten. Het instrument gebaseerd op de tweede strategie meet niet slechts een *deel*, maar eigenlijk het *geheel*. Tabel 1 geeft een overzicht van de resultaten van beide strategieën, de nieuwe meetinstrumenten. Deze worden hieronder beschreven.

Tabel 1. Overzicht van operationalisering.

RELEVANT ASPECT	OPERATIONALISERINGEN
1E STRATEGIE: TRADITIONEEL	
Angst voor andermans slachtofferschap	Angst dat naaste (geliefde, partner, kinderen) slachtoffer wordt van bedreiging, mishandeling, diefstal op straat, vandalisme, vechtpartij, ongewenste intimiteiten, inbraak
Angst voor eigen slachtofferschap	Angst zelf slachtoffer te worden van bedreiging, mishandeling, diefstal op straat, een vechtpartij, ongewenste intimiteiten, inbraak
Ernst gevolgen van slachtofferschap	Inschatting ernst van de gevolgen /wanneer bij slachtofferschap van geweld, mishandeling, bedreiging, seksueel misdrijf, ongewenste intimiteiten, inbraak
Risicoperceptie slachtofferschap	Inschatting kans slachtoffer te worden van bedreiging, mishandeling, diefstal op straat, vandalisme, inbraak
Veiligheidsgevoelens 's nachts	Diffuse nachtelijke onveiligheidsgevoelens; veilig voelen bij 's avonds alleen op straat lopen, op gemak voelen als 's avonds alleen thuis, op gemak voelen bij 's avonds alleen op straat lopen, veilig voelen als 's avonds alleen thuis, op gemak voelen als 's avond met iemand op straat lopen
2E STRATEGIE: NIEUW	
Betekenis concepten	Aardig - onaardig; plezierig - onplezierig; goed - slecht; risicovol - risicoloos; actief - passief; snel - langzaam; sturen - laten gaan; voorspelbaar - onvoorspelbaar (per concept)
Evaluatie concepten	Prettig - naar; plezierig - onplezierig; gewenst - ongewenst; verdrietig - blij; aardig - onaardig en goed - slecht (per concept)
Attitude ten aanzien van (on)veiligheid; 'fear of crime'	Gevaar, onveiligheid en geweld worden elk beoordeeld op drie items, namelijk aardig - onaardig, plezierig - onplezierig, goed - slecht (in totaal 9 items)

De 1e strategie: continuering en verbetering van traditionele indicatoren

De meetinstrumenten die ontwikkeld zijn op basis van de strategie van continuering en verbetering van reeds bestaande instrumenten laten zien dat onveiligheidsbeleving meerdimensionaal is. Binnen deze strategie is onveiligheidsbeleving een paraplubegrip, dat bestaat uit meerdere aspecten. De vijf belangrijkste aspecten die dan onderscheiden kunnen worden, zijn: de angst dat intimi (bijvoorbeeld partner of kinderen) iets naars overkomen, de angst dat iemand zelf iets naars overkomt, de inschatting van ernst of omvang van mogelijke gevolgen, de inschatting van de kans dat er echt iets naars gebeurt en tenslotte (on)veiligheidsgevoelens 's nachts (zie Tabel 1). Iemand die naar één enkel aspect van onveiligheidsbeleving kijkt, komt tot andere bevindingen dan iemand die naar verscheidene aspecten kijkt. Mensen kunnen bij-

voorbeeld best beseffen dat zij weinig kans hebben om slachtoffer te worden van een gewelddadige roofoverval of verkrachting, maar hiervoor toch bang zijn en de gevolgen als heel ernstig inschatten; het zal je maar gebeuren. Een respondent in een studie van Petts, Horlick-Jones en Murdock (2001: 43) over statistisch kleine of zelfs minimale kansen verwoordt de kern als volgt: "you just don't want to be that statistic". Net als bij een grote loterij: mensen weten dat de kans om die werkelijk te winnen heel klein is, maar die vijf miljoen winnen is natuurlijk fantastisch! Anders gezegd: de waardering van de kans, hoe klein ook, is afhankelijk van de mogelijke gevolgen.

Binnen deze strategie bestaat de onveiligheidsbeleving uit verschillende aspecten en kan dus nooit uitgedrukt worden in slechts één cijfer of percentage. Een aspect van onveiligheidsbeleving, zoals onveiligheidsgevoelens 's nachts, kan

wèl uitgedrukt worden in één cijfer. Dit cijfer is betrouwbaarder wanneer het niet is gebaseerd op slechts één item, maar op meerdere. Een algemene methodologische richtlijn luidt immers dat om iets goed (betrouwbaar en valide) te meten, het meten zelf bij voorkeur op meerdere manieren moet gebeuren, door gebruik te maken van verschillende items.

De 2e strategie: opnieuw beginnen aan een nieuw meetinstrument

De 2e strategie gaat niet uit van bestaande instrumenten, maar is ingebed in een conceptuele analyse van onveiligheidsbeleving (zie Vanderveen, 2006). De betekenis van onveiligheidsbeleving *fear of crime* is bestudeerd door de (historische) ontwikkeling van het concept te analyseren, zoals die gereflecteerd wordt in taal van individuen, media, anekdotes, politieke stukken en beleidsmaatregelen. Drie concepten zijn daarbij relevant: slachtofferschap (van criminaliteit), risico (en de perceptie daarvan) en angst (voor criminaliteit). Wanneer we het hebben over onveiligheidsbeleving en we bedoelen daarmee het diffuse complex dat refereert aan een *angst* voor criminaliteit, dan gaat het niet om het zich werkelijk in een angstopwekkende situatie bevinden. Het gaat niet om de angst of het bang zijn waarbij het lichaam dankzij stresshormonen een *fight or flight* reactie kan vertonen. Binnen deze strategie gaat het bij onveiligheidsbeleving veeleer om de *propositionele* angst; het bang zijn voor het idee dat iets gebeurt of zou kunnen gebeuren. Onveiligheidsbeleving heeft niet zozeer te maken met criminaliteit *an sich*, maar vooral met de veelvoorkomende stereotype beelden van daders en slachtoffers, de daaraan gekoppelde attributie van schuld en verantwoordelijkheid en de denkbare mogelijkheid dat iemand zelf of een geliefde ooit overkomt wat het stereotype slachtoffer overkomen is (zie Vanderveen, 2006). Onveiligheidsbeleving heeft in die zin te maken met onzekerheid over de afloop, met onvoorspelbaarheid van gebeurtenissen en het verloop daarvan, met "wat kan gebeuren" en niet zozeer met "wat gebeurt" (bijvoorbeeld De Wree, Vander Beken & Ponsaers, 2006: 19). De man die zegt dat hij bang is voor honden, bedoelt niet dat hij feitelijk angst ervaart. Hij bedoelt

daarmee dat hij bang is dat als hij een hond tegenkomt, deze hond tegen hem op zal springen, hem zal bijten, hem zal verwonden, enzovoort (Davis, 1987; Gordon, 1980).

Deze 2e strategie gaat uit van de propositionele angst; het gaat om de relatie tussen het bang zijn dat (iets) en het bang zijn voor (iets). Centraal staat de algemene houding of attitude ten opzichte van iets. Wanneer het paraplubegrip onveiligheidsbeleving geïnterpreteerd wordt in termen van deze propositionele angst, dan gaat het om iemands attitude ten opzichte van (on)veiligheid, criminaliteit, gevaar, geweld, beroving, verkrachting enzovoort.¹ Deze attitude kan gemeten worden. Wanneer we niet zozeer geïnteresseerd zijn in (relatief) eenvoudige percentages, maar juist in het verklaren van verschillen tussen mensen en situaties, in welke factoren van invloed zijn en *dus* op welke factoren beleidsmaatregelen zouden moeten ingrijpen om effect te hebben, dan kunnen we beter deze attitude meten in plaats van het vaststellen van het percentage mensen dat zich veilig voelt op straat. Om die attitude te meten, is een nieuw meetinstrument ontwikkeld en getoetst, waarvan een versie is weergegeven in Figuur 1. In plaats van vragen te stellen waarop mensen direct antwoord geven, zoals de vraag hoe veilig iemand zich voelt, worden de begrippen *gevaar*, *onveiligheid* en *geweld* beoordeeld op een drietal schalen. Mensen geven bijvoorbeeld aan hoe goed of slecht ze *onveiligheid* vinden. Ook de begrippen *gevaar* en *geweld* worden zo beoordeeld. Op basis van deze begripsbeoordelingen samen, krijgt iemand een bepaalde score.

¹ Dit nieuwe meetinstrument kan in aangepaste vorm ook gebruikt worden voor het meten van attitudes ten aanzien van (on)veiligheid waarbij de onveiligheid veroorzaakt wordt door bijvoorbeeld technische mankementen of industriële rampen. Dit is relevant omdat er veel overeenkomsten zijn in attitudes ten aanzien van sociale confrontaties en meer technologische dreigingen (zie Vanderveen, 2005).

ONVEILIGHEID	
slecht	goed
aardig	onaardig
onplezierig	plezierig
GEVAAR	
aardig	onaardig
onplezierig	plezierig
goed	slecht
GEWELD	
onaardig	aardig
slecht	goed
plezierig	onplezierig

Figuur 1. Versie van nieuw meetinstrument

Deze attitudemeting kan geschikt zijn voor meer verdiepend onderzoek naar verschillen tussen mensen en de processen die ten grondslag liggen aan onveiligheidsbeleving. Onveiligheidsbeleving wordt hierbij beschouwd als propositionele angst, als attitude ten opzichte van mogelijke dreigingen. Dat is waar dit meetinstrument zich primair op richt. Daarnaast biedt dit meetinstrument ook andere toepassingsmogelijkheden op het gebied van de betekenis en evaluatie van begrippen. Enerzijds kunnen verschillen tussen (groepen) mensen in die betekenisgeving en beoordeling van begrippen bestudeerd worden, anderzijds kunnen verschillen tussen de begrippen zelf daarbij centraal staan (zie Vanderveen, 2006; Vanderveen & Kaal, in druk).

Wanneer welke instrumenten te gebruiken?

De hier geïntroduceerde meetinstrumenten, de resultaten van twee strategieën, kunnen leiden tot vruchtbaarder onderzoek en geven de mogelijkheid criminaliteits- en veiligheidsbeleid te baseren op gefundeerde argumenten in plaats van op persoonlijke voorkeuren. Al deze meetinstrumenten hebben voor- en nadelen. De belangrijkste voordelen van de meetinstrumenten gebaseerd op de traditionele manier van meten, is de grote bekendheid en de vergelijkbaarheid met studies waarin dit soort indicatoren zijn gebruikt. Het nieuwe meetinstrument biedt echter meer gebruiksmogelijkheden, is inhoudelijk beter verankerd en is mogelijk minder gevoelig voor sociaal-wenselijke antwoorden en voor *acquiescence*, het systematisch eens

zijn met de vraag of stelling, ongeacht de inhoud of formulering daarvan (zie Pleysier, Vervaeke, Goethals & Pauwels, 2003).

Essentieel bij de keuze voor een specifiek meetinstrument is de vraag wat beoogd wordt met een meetinstrument: wat is het doel van de studie, wat is relevant? De eerste stap is dan ook om dergelijke beslissingen te nemen, zoals is weergegeven in Tabel 2. De keuze voor specifieke meetinstrumenten is afhankelijk van het beoogde resultaat. Wanneer bijvoorbeeld een vergelijking over de afgelopen 10 jaar centraal staat, dan ligt het voor de hand om instrumenten te gebruiken die aansluiten bij de indicatoren die in die tijdsperiode zijn gebruikt. Dat is bijvoorbeeld van belang wanneer langlopende monitorinstrumenten zoals in Nederland de Politie-Monitor Bevolking, diverse lokaal afgenomen leefbaarheids- en veiligheidsmonitoren en de landelijk nog te introduceren Nederlandse Veiligheidsmonitor (opnieuw) worden vormgegeven of aangepast. De vergelijkbaarheid met het verleden is dan immers wezenlijk, dus de keuze zal vaak vallen op meetinstrumenten die gebaseerd zijn op de 1e (traditionele) strategie (zie Tabel 2). Wanneer het van belang is verschillen in onveiligheidsbeleving van een populatie in kaart te brengen, dan ligt het meetinstrument gebaseerd op de 2e strategie meer voor de hand.

Ongeacht de keuze voor specifieke instrumenten, is het noodzakelijk de relevante constructen te kiezen en expliciet te benoemen (stap 2 in Tabel 2). De constructen behorende bij de traditionele strategie passen in de meer of minder bekende literatuur op dit gebied en is ook in die zin een continuering. Te kiezen valt dan bijvoorbeeld uit de angst voor andermans en eigen slachtofferschap of risicoperceptie zoals ook weergegeven in Tabel 1. De tweede strategie verschilt hier drastisch van. De constructen die in deze strategie centraal staan, kan ten eerste de algemene attitude ten aanzien van (on)veiligheid zijn, zoals het meetinstrument dat is weergegeven in Figuur 1 en dat een somscore oplevert. Naast deze algemene attitude kunnen het de gekozen begrippen of concepten die beoordeeld worden zelf centraal staan, zoals onveiligheid, gevaar en geweld in Figuur 1. Zowel de bete-

Tabel 2. Benodigde stappen voor valide en betrouwbare meting van onveiligheids-beleving.²

STAP		KIEZEN UIT VERSCHILLENDE MOGELIJKHEDEN	MOGELIJKE UITKOMSTEN VAN KEUZE
1	Beslis wat doel is en waar interesse in is gelegen	Vergelijking over de tijd Bekendheid met instrumenten	Continuering: traditionele instrumenten verbeterd
		Conceptuele inbedding Meting van attitude Vergelijking van betekenis of profielen van concepten	Opnieuw beginnen: nieuwe instrumenten
2	Kies relevante construct(en) en benoem geselecteerde constructen expliciet	Traditioneel	Angst voor andermans slachtofferschap Angst voor slachtofferschap Ernst gevolgen van slachtofferschap Risicoperceptie slachtofferschap Veiligheidsgevoelens 's nachts
		Nieuw	Betekenis van concepten, evaluatie (waardering) van concepten Attitude ten aanzien van (on)veiligheid
3	Kies meetinstrument dat past bij geselecteerde construct(en)	GEBASEERD OP TRADITIONELE INDICATOREN; GEBRUIK MINIMAAL 3 ITEMS (TABEL 1) PER CONSTRUCT: Angst voor andermans slachtofferschap Angst voor slachtofferschap Ernst gevolgen van slachtofferschap Risicoperceptie slachtofferschap Veiligheidsgevoelens 's nachts	- Gebruik minimaal 3 items per relevant construct - Gebruik bij verschillende constructen wel dezelfde delicten - Kies het format: stellingen of vragen - Gebruik bij verschillende constructen gelijk aantal antwoordcategorieën en minimaal 5 - Gebruik een symmetrische antwoord-schaal
		GEBASEERD OP NIEUWE BENADERING (ZIE TABEL 1): Betekenis van concepten: 8 items per concept en # concepten	Aantal relevante concepten, elk concept scoren op de itemparen: aardig - onaardig; plezierig - onplezierig; goed - slecht; risicovol - risicoloos; actief - passief; snel - langzaam; sturen - laten gaan; voorspelbaar - onvoorspelbaar
		Attitude ten aanzien van (on)veiligheid: 9 items	Gevaar, onveiligheid en geweld worden elk beoordeeld op drie items, namelijk aardig - onaardig, plezierig - onplezierig, goed - slecht (in totaal 9 items)
		Evaluatie van concepten: minimaal 3 bipolaire schalen van evaluatieve of affectieve dimensie (E) per concept; # concepten	Aantal relevante concepten, elk concept scoren op minimaal drie van de volgende itemparen: prettig - naar; plezierig - onplezierig; gewenst - ongewenst; verdrietig - blij; aardig - onaardig en goed - slecht

kenis als waardering of evaluatie van deze concepten kan relevant zijn, bijvoorbeeld bij de vraag of *risico* hetzelfde betekent als *gevaar*, of de vraag of *onveiligheid* het tegenovergestelde is van *veiligheid*. De waardering of evaluatie van begrippen is relevant wanneer we willen weten wat door een bepaalde groep mensen positiever of negatiever wordt bevonden, bijvoorbeeld *recht of wet* (Vanderveen & Kaal, in druk). De evaluatie van begrippen, de onderlinge rangorde,

wordt gemeten met minimaal drie bipolaire schalen per begrip.³

Nadat de relevante constructen gekozen en benoemd zijn, is de derde stap het kiezen en vormgeven van het concrete meetinstrument of -instrumenten die passen bij de geselecteerde constructen. De concrete items van het instrument kunnen enigszins variëren; hier zijn minimale richtlijnen voor ontwikkeld. De mogelijke items zijn direct gerelateerd aan de twee ver-

² De auteur werkt aan een uitgewerkte (Nederlandstalige) handleiding voor de in deze tabel genoemde meetinstrumenten (Vanderveen, in voorbereiding).

³ Bipolaire schalen zijn symmetrische schalen en variëren van negatief naar positief of andersom, rond een neutraal middelpunt.

schillende strategieën en de daaraan verbonden constructen (zie Tabel 2). Dit betekent bijvoorbeeld dat, wanneer een traditionele manier van meten de voorkeur heeft, in ieder geval onderscheid gemaakt moet worden tussen de vijf belangrijkste aspecten (zie Tabel 1). Ook moet besloten worden of de onderzoeker geïnteresseerd is in een enkel aspect of in meerdere aspecten. In ieder geval dient elk aspect met meerdere items gemeten worden en als zodanig benoemd te worden: we hebben het dus niet meer over *de* onveiligheidsbeleving wanneer we de veiligheidsgevoelens 's nachts gemeten hebben. De ze strategie kan ook de voorkeur hebben, bijvoorbeeld om op een andere manier naar de vaak gerapporteerde sekseverschillen te kijken en empirisch de betekenis te toetsen die mannen en vrouwen aan kernbegrippen toekennen. De onderzoeker dient dan eerst die begrippen vast te stellen, en koppelt vervolgens acht items aan elk concept (zie Tabel 2). Is de attitude ten aanzien van (on)veiligheid van belang, bijvoorbeeld om de samenhang met risicozoekend gedrag en preventiemaatregelen te bestuderen, dan kan de onderzoeker deze attitude met negen items meten (zie Figuur 1 en Tabel 2).

Minder is meer

Minder is meer. Maar een olifant is meer dan alleen zijn staart of slurf. Een complex fenomeen als onveiligheidsbeleving is meer dan een enkel percentage. Een enkel construct dat valt onder het paraplu-begrip onveiligheidsbeleving, zoals risicoperceptie, kan betrouwbaar en valide gemeten worden. Maar de bevindingen kunnen we niet generaliseren naar constructen die niet gemeten zijn. Dan zouden we net zo blind zijn voor onveiligheidsbeleving als de mannen waren voor de olifant.

Referenties

Davis, W.A. (1987). The varieties of fear. *Philosophical Studies*, 51(3), 287-310.

Elchardus, M., Groof, S. de, & Smits, W. (2005). Rationele angst of collectieve voorstelling van onbehagen: Een vergelijking van twee paradigma's ter verklaring van onveiligheidsgevoelens. *Mens & Maatschappij*, 80(1), 48-68.

Gordon, R.M. (1980). Fear. *The Philosophical Review*, 89(4), 560-578.

Groof, S. de (2006). Het (on)grijpbaar onveiligheidsgevoel. Een exploratie van de structuur binnen het onveiligheidsconcept van mannen en vrouwen. *Tijdschrift voor Criminologie*, 48(1), 19-34.

Petts, J., Horlick-Jones, T., & Murdock, G. (2001). *Social Amplification of Risk: The Media and the Public* (No. contract research report 329/2001). Norwich: Health and Safety Executive.

Pauwels, L. & Pleysier, S. (2003). Cross-culturele betrouwbaarheid in structurele vergelijkingsmodellen: implicaties bij de meting van 'onveiligheidsgevoelens' in de Belgische Veiligheidsmonitor. *Tijdschrift voor Criminologie*, 45(3), 234-253.

Pauwels, L. & Pleysier, S. (2005). Assessing cross-cultural validity of fear of crime measures through comparisons between linguistic communities in Belgium. *European Journal of Criminology*, 2(2), 139-159.

Pleysier, S., Vervaeke, G. & Goethals, J. (2004). Cross-cultural Invariance and Gender Bias when Measuring 'Fear of Crime'. *International Review of Victimology*, 10(3), 245-260.

Pleysier, S., Vervaeke, G., Goethals, J. & Pauwels, L. (2003). 'Acquiescence'. Het meten en modelleren van volgzzaamheid in twee gebalanceerde 'angst voor criminaliteit' schalen. *Panopticon*, 6, 547-562.

Sutton, R. M., & Farrall, S. (2005). Gender, socially desirable responding and the fear of crime: Are women really more anxious about crime? *British Journal of Criminology*, 45(2), 212-224.

Vanderveen, G. (2005). Analogies between two research areas: crime as just another hazard. In: R. Pieterman, P. Dekker & H. Elffers (red) *Veiligheid, Vertrouwen en Good Governance* Den Haag; Reed Business Information (tevens verschenen als *Recht der Werkelijkheid* 2005/3), p. 79-92.

Vanderveen, G. N. G. (2006). *Interpreting Fear, Crime, Risk and Unsafety; Conceptualisation and measurement*. Den Haag: Boom Juridische uitgevers.

Vanderveen, G. (in voorbereiding). *Onveiligheidsbeleving meten: een handleiding*.

Vanderveen, G. & Kaal, H. (in druk). The meaning of safety, risk, law and crime. In: *Veiligheid en Recht*. Leiden: Meijers Instituut.

Wree, E. de, T. Vander Beken, P. Ponsaers (2006). "Help, ik voel mij onveilig" Diversiteit in representaties over het ervaren van onveiligheid. *Panopticon*, 2, 5-29.

GABRY VANDERVEEN*

GEWELD VERSLAGEN? EEN STUDIE NAAR DE EFFECTIVITEIT VAN PREVENTIEVE MAATREGEN OP BASIS VAN EEN SYSTEMATISCHE REVIEW

Inleiding

In het rapport¹ *"Geweld verslagen? Een studie naar de preventie van geweld in het publieke en semi-publieke domein"* (van der Knaap, Nijssen & Bogaerts, 2006), wordt verslag gedaan van een systematische review van 48 studies naar de effecten van preventie van geweld in het publieke en semi-publieke domein. De aanleiding voor deze studie is de vaststelling dat weinig bekend is over de effecten van preventieprojecten. Een systematische review is een methode om valide informatie te verkrijgen over 'wat wel of niet werkt op een bepaald terrein' en om inzichten te krijgen in de (aard van de) mechanismen die aan effectieve preventie maatregelen ten grondslag liggen én over de omstandigheden waaronder die mechanismen werken. Een systematische review vertrekt van bestaand bronnenmateriaal, meer bepaald van empirische onderzoeksresultaten. In wat hierna volgt wordt de methode van de systematische review besproken en toe-

gepast op het onderzoek "Geweld verslagen?" In dit onderzoek stonden drie vragen centraal²:

1. Welke maatregelen ter preventie van geweld in het publieke en het semi-publieke domein zijn bekend en op hun effecten onderzocht in Nederland en in het buitenland?
2. Welke mechanismen liggen ten grondslag aan effectieve maatregelen ter preventie van geweld in het publieke en het semi-publieke domein?
3. Onder welke omstandigheden worden de resultaten van effectieve maatregelen ter preventie van geweld in het publieke en het semi-publieke domein verwacht en bereikt?

Operationalisering van geweld, context en maatregel

Vooraleer een start werd genomen met de synthese, werd 'geweld' gedefinieerd als: *"Het welbewust gebruiken van fysieke kracht of macht, dan wel het dreigen daarmee, gericht tegen een ander persoon of een groep personen, hetgeen resulteert of waarschijnlijk zal resulteren in letsel, de dood of psychische schade."* De focus lag op het publie-

* De auteur dankt de anonieme reviewers voor hun constructieve commentaar. Dit artikel is gebaseerd op promotieonderzoek uitgevoerd aan de Erasmus Universiteit Rotterdam (Onderzoekschool Maatschappelijke Veiligheid) onder supervisie van Henk Elfers, Nick Huls en wijlen Dick Hessing. De auteur werkt bij de Afdeling Criminologie & Penologie van de Universiteit Leiden. Reacties zijn zeer welkom via email: g.n.g.vanderveen@law.leidenuniv.nl.

¹ Het rapport is pdf te downloaden via www.wodc.nl.

² Om de onderzoeksvragen 2 en 3 te beantwoorden werd het CMO (context-mechanism-outcome) van Pawson & Tilley (1997) gecombineerd met de werkwijze die wordt voorgestaan door de Campbell Collaboration. Pawson en Tilley hebben meer oog voor de externe validiteit. Naarmate onderzoeksbevindingen uit een evaluatie beter generaliseerbaar zijn naar andere situaties, is de externe validiteit hoger. De Realist Evaluation (Pawson & Tilley, 1997) focust vooral op de theorie die ten grondslag ligt aan een interventie en levert kritiek op de (quasi-)experimentele methode die betrekking heeft op het feit dat bij (quasi-)experimentele designs vooral aandacht uitgaat naar de interne validiteit van het onderzoek en er te weinig aandacht is voor de externe validiteit of de generaliseerbaarheid van de conclusies. Een van de kernelementen van het CMO-model is om oog te hebben voor de mechanismen die maken dat een interventie werkt. Omdat de werkzaamheid van mechanismen mede afhankelijk is van de context waarin ze worden ingezet, is dit een andere pijler van het CMO-model. In deze korte bijdragen worden mechanismen en contexten beschreven, maar wordt niet ingegaan op theoretische funderingen die ten grondslag liggen aan mechanismen.